

Кожевников А. Ю.,
адвокат

ОСОБЛИВОСТІ СПРОЩЕНОГО ПОЗОВНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПРИ РОЗГЛЯДІ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ АДМІНІСТРАТИВНИМИ СУДАМИ

FEATURES OF SIMPLIFIED CLAIM PROCEEDINGS WHEN CONSIDERING PUBLIC LAW DISPUTES BY ADMINISTRATIVE COURTS

Наукова стаття присвячена дослідженню питання особливостей спрощеного позовного провадження при розгляді публічно-правових спорів адміністративними судами. Увага приділяється аналізу законодавчих основ, які регулюють даний вид провадження, а також визначенню його ролі у підвищенні ефективності та доступності адміністративного судочинства. Вивчаються основні характеристики спрощеного провадження, його відмінності від загального порядку та особливості застосування в адміністративних судах України.

У статті констатується, що впровадження спрощеного позовного провадження сприяє прискоренню розгляду справ, зменшенню судових витрат та підвищенню доступності правосуддя для громадян. Проте, водночас, виявлено, що законодавче регулювання спрощеного провадження має певні недоліки, які можуть призводити до неоднозначного тлумачення процесуальних норм і створювати правову невизначеність. Це особливо важливо у контексті публічно-правових спорів, де чіткість і передбачуваність судових процедур мають вирішальне значення.

Обґрунтовується позиція, що для успішного застосування спрощеного позовного провадження необхідно не лише вдосконалювати законодавчу базу, але й забезпечити належну підготовку суддів та інших учасників процесу. Розробка методичних рекомендацій та проведення спеціалізованих тренінгів допоможуть покращити розуміння і застосування спрощених процедур. Крім того, важливо постійно моніторити ефективність спрощеного провадження, враховуючи практичний досвід та відповідні судові рішення.

Робиться висновок, що спрощене позовне провадження має значний потенціал для підвищення ефективності адміністративного судочинства при розгляді публічно-правових спорів. Однак для його реалізації необхідний комплексний підхід, включаючи вдосконалення законодавчої бази, підготовку фахівців та постійний моніторинг і корекцію процесуальних норм. Такий підхід дозволить забезпечити швидкий, ефективний та справедливий розгляд справ, підвищуючи рівень довіри громадян до судової системи.

Ключові слова: *спрощене позовне провадження, адміністративні суди, публічно-правові спори, законодавче регулювання, доступність правосуддя, процесуальні норми, адміністративне судочинство, адміністративний процес.*

The scientific article is devoted to the study of the specifics of simplified claim proceedings when considering public law disputes by administrative courts. Attention is paid to the analysis of the legislative framework governing this type of proceedings, as well as determining its role in improving the efficiency and accessibility of administrative proceedings. The main characteristics of simplified proceedings, their differences from the general procedure and features of application in administrative courts of Ukraine are studied.

The article states that the introduction of simplified claim proceedings helps to speed up the consideration of cases, reduce court costs and increase the availability of justice for citizens. However, at the same time, it is revealed that the legislative regulation of simplified proceedings has certain shortcomings that can lead to ambiguous interpretation of procedural norms and create legal uncertainty. This is especially important in the context of public law disputes, where clarity and predictability of judicial procedures are crucial.

The position is justified that for the successful application of simplified claim proceedings, it is necessary not only to improve the legislative framework, but also to ensure proper training of judges and other participants in the process. Developing methodological recommendations and conducting specialized trainings will help improve the understanding and application of simplified procedures. In addition, it is important to constantly monitor the effectiveness of simplified proceedings, taking into account practical experience and relevant court decisions.

It is concluded that simplified claim proceedings have a significant potential for improving the efficiency of administrative proceedings when considering public law disputes. However, its implementation requires a comprehensive approach, including improving the legislative framework, training specialists, and constant monitoring and correction of

procedural norms. This approach will ensure fast, efficient and fair consideration of cases, increasing the level of public confidence in the judicial system.

Key words: *simplified claim proceedings, administrative courts, public law disputes, legislative regulation, accessibility of Justice, procedural norms, administrative proceedings, administrative process.*

Постановка проблеми. Впровадження спрощеного позовного провадження стало значним і ефективним кроком для підвищення продуктивності судочинства. Однак, законодавче регулювання цього процесу ще не досягло необхідного рівня, що спричинило неоднозначність у застосуванні процесуальних норм і труднощі у виконанні завдань судочинства. Головна мета спрощеного позовного провадження полягає в забезпеченні ефективного та доступного правосуддя через прискорення та спрощення судових процедур. Це провадження повинно підвищити ефективність судового процесу, полегшити розгляд окремих категорій справ, зменшити судові витрати та забезпечити розгляд справ у розумні строки.

В українській науці питання спрощених проваджень залишаються дискусійними і нестабільними. Є розбіжності щодо природи та сутності цих проваджень, їх характеристик та співвідношення з загальною позовною формою судового захисту прав, свобод і інтересів. Розширення сфери застосування спрощених проваджень викликало необхідність перегляду сучасного співвідношення загальних і спрощених процесуальних форм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання особливостей спрощеного позовного провадження при розгляді публічно-правових спорів адміністративними судами, як частина дослідження ширшого явища адміністративного судочинства, були частково розглянуті у працях провідних вчених-адміністративістів таких, як О. М. Бандурка, В. М. Бевзенко, Ю. П. Битяк, Е. Ф. Демський, С. В. Ківалов, В. К. Колпаков, І. Б. Коліушко, В. П. Кононець, Т. О. Коломоєць, А. Т. Комзюк, О. В. Кузьменко, Р. О. Куйбіда, Т. П. Мінка, Р. В. Миронюк, Р. С. Мельник, О. М. Пасенюк, Ю. С. Педько, О. П. Рябченко, М. І. Смокович, М. М. Тищенко та інші. Водночас в українській правовій системі продовжуються пошуки оптимальної моделі адміністративного судочинства, де значна увага має приділятися саме спрощеному провадженню при розгляді публічно-правових спорів, а відтак, тема є актуальною та потребує подальшого вивчення.

Метою статті є дослідження особливостей спрощеного позовного провадження при розгляді публічно-правових спорів адміністративними судами для виявлення його переваг, недоліків та розробки рекомендацій щодо вдосконалення законодавчого регулювання і практичного застосування.

Виклад основного матеріалу. Значна частина наукової спільноти продовжує обговорювати та аналізувати оптимальні шляхи інтеграції спрощених проваджень у систему адміністративного судочинства. Важливим аспектом цього процесу є визначення меж застосування спрощених процедур, щоб уникнути переважання судів та забезпечити рівний доступ до правосуддя для всіх учасників процесу. Вивчення іноземного досвіду може надати корисні інструменти та практики, які можна адаптувати до українських реалій.

Крім того, важливим є забезпечення належної підготовки суддів та інших працівників судової системи для ефективного застосування спрощених процедур, що включає розробку спеціальних навчальних програм та підвищення кваліфікації. Необхідно також забезпечити прозорість та передбачуваність спрощеного провадження, щоб уникнути зловживань і маніпуляцій з боку учасників процесу. Важливим є створення чітких критеріїв та правил для відбору справ, які підлягають розгляду в спрощеному порядку.

У підсумку, вдосконалення законодавчої бази та практики застосування спрощеного позовного провадження може стати ключовим фактором для підвищення ефективності, доступності та справедливості адміністративного судочинства в Україні. Це потребує системного підходу, залучення різних зацікавлених сторін і постійного моніторингу результатів впроваджених змін.

За своєю правовою природою, спрощене провадження є додатковою, спеціальною формою розгляду та вирішення справ, що ґрунтується на добровільності його застосування [1]. Ця форма характеризується скороченими процесуальними правилами порівняно із загаль-

ним порядком та завершується винесенням особливого судового рішення.

Основні ознаки спрощеного провадження в адміністративних справах включають:

1. Результат диференціації процесуальних форм – спрощене провадження виникло внаслідок потреби раціоналізації та оптимізації судочинства, особливо для справ, які є формально обтяжливими в загальному порядку розгляду.

2. Модифікація позовного провадження – спрощене провадження є похідною формою, що структурно доповнює основну позовну форму.

3. Додатковість до позовного провадження – спрощене провадження діє як допоміжний механізм, призначений для швидкого та економічного розгляду певних категорій справ, з невисокою складністю та незначною ціною позову.

4. Самостійність у системі проваджень – спрощене провадження забезпечує автономність у межах загальної судової системи, дозволяючи, за потреби, перехід до загального позовного порядку.

5. Добровільність застосування – засноване на принципі диспозитивності, тобто сторони можуть обирати застосування спрощеного порядку.

6. Обмеження деяких процесуальних принципів – у спрощеному провадженні можуть бути обмежені принципи усності, безпосередності та змагальності.

7. Особливі правила доказування – деякі етапи доказування можуть мати спеціальні правила або скорочений склад процесуальних дій.

8. Особлива форма стадійності – Спрощене провадження може об'єднувати окремі стадії та етапи руху адміністративної справи.

9. Система гарантій процесуальних прав – спрощене провадження забезпечує особливу систему гарантій прав учасників справи.

10. Особлива форма судового рішення – результати розгляду справ у спрощеному порядку оформлюються у вигляді спеціального судового рішення.

11. Особливі порядки перегляду та оскарження – у спрощеному провадженні існують специфічні порядки перегляду рішень та обмежені можливості використання інстанційних механізмів оскарження.

Варто відзначити, що спрощене провадження має важливе значення для підвищення ефек-

тивності судової системи, оскільки воно дозволяє швидше розглядати справи, що потребують менших процесуальних зусиль. Цей механізм допомагає зменшити навантаження на суди, прискорити правосуддя та забезпечити доступність правосуддя для громадян.

Щодо вдосконалення правового регулювання спрощеного провадження при розгляді публічно-правових спорів, важливо забезпечити законодавчу визначеність спрощеного провадження, чітко встановивши критерії його застосування [2, с. 438–454]. Зазначене дозволить уникнути неоднозначного трактування та забезпечити єдність судової практики. Крім того, необхідно належно підготувати суддів та інший судовий персонал для ефективного використання цього механізму. Це включає проведення спеціалізованих тренінгів та освітніх програм, спрямованих на розуміння особливостей спрощеного провадження та його правильне застосування.

Захист прав учасників процесу у спрощеному провадженні також має бути на належному рівні. Спрощене провадження не повинно призводити до зниження стандартів правосуддя або порушення процесуальних прав сторін. Навпаки, воно повинно забезпечувати баланс між швидкістю розгляду справ і дотриманням основних принципів правосуддя. Важливо створити ефективну систему моніторингу та оцінки спрощеного провадження, щоб своєчасно виявляти та усувати недоліки, а також вдосконалювати цей механізм.

Досвід інших країн може стати корисним для вдосконалення спрощеного провадження в Україні. Вивчення та адаптація найкращих міжнародних практик дозволить впровадити ефективні рішення, що сприятимуть підвищенню якості правосуддя.

Таким чином, спрощене провадження є важливим інструментом для підвищення ефективності судочинства, який потребує належного законодавчого регулювання, підготовки суддів та персоналу, забезпечення захисту прав учасників процесу і постійного вдосконалення на основі національного та міжнародного досвіду.

Спрощення адміністративного судочинства може бути зрозумілим у декількох аспектах. По-перше, це може означати загальне спрощення стандартної процедури захисту прав, свобод

та інтересів. По-друге, це може передбачати заміну окремих елементів процесуальної форми, таких як провадження, процедури, стадії та процесуальні дії, на інші, більш ефективні елементи. По-третє, спрощення може відображати напрямок диверсифікації процесуальної форми, зокрема введення окремих проваджень для специфічних категорій спорів. Нарешті, це також може включати надання альтернативних можливостей для здійснення окремих процесуальних дій [3, с. 142–147].

Також, у науковій літературі, під спрощеним позовним провадженням розуміють скорочену процесуальну форму розгляду справ, яка проводиться у порядку позовного провадження і спрямована на виконання визначених завдань та досягнення цілей адміністративного судочинства щодо певних категорій адміністративних справ, передбачених КАС України [4, с. 116–120]. Ця процедура характеризується короткими строками розгляду справ, переважно у письмовій формі, але може включати виклик сторін.

Характерні ознаки спрощеного позовного провадження включають його похідний характер стосовно загальної позовної процесуальної форми, змінену адміністративну процесуальну форму порівняно зі звичайною, підвищену ефективність та доступність, а також альтернативність застосування. У спрощеній процедурі діють певні обмеження окремих принципів адміністративного судочинства, встановлюються особливі правила доказування, скорочуються окремі процесуальні дії, прискорюється розгляд справ, і специфікується зміст судового рішення та форма оскарження [5, с. 66–75].

Крім того, ознаки процесуальної форми є досить широкими за змістом, але вони можуть бути уточнені та доповнені для більш повного розуміння та ефективного застосування спрощеного позовного провадження.

Впровадження спрощеного позовного провадження є важливим кроком для підвищення ефективності адміністративного судочинства, але законодавче регулювання цього нововведення має певні недоліки, через які в судовій практиці може виникати неоднозначне застосування деяких процесуальних норм.

Ці недоліки можуть призводити до різного тлумачення процесуальних норм суддями, що

створює правову невизначеність і потенційно підриває довіру до судової системи. Для забезпечення більшої однозначності та передбачуваності в застосуванні спрощеного позовного провадження необхідно вдосконалити законодавчу базу, чітко визначивши критерії та процедури його застосування [6, с. 12–17].

Важливо також забезпечити відповідну підготовку суддів та інших учасників судового процесу, щоб вони мали чітке розуміння специфіки та вимог спрощеного позовного провадження. Це включає проведення спеціалізованих тренінгів, розробку методичних рекомендацій та створення інформаційних ресурсів для практикуючих юристів.

Крім того, необхідно постійно моніторити та оцінювати ефективність спрощеного позовного провадження, враховуючи досвід його застосування на практиці та відповідні рішення судових інстанцій. Це дозволить вчасно виявляти та усувати проблеми, а також адаптувати законодавство до нових викликів та потреб судочинства.

Загалом, спрощене позовне провадження має значний потенціал для підвищення ефективності адміністративного судочинства, але його успішне впровадження вимагає комплексного підходу, який включає вдосконалення законодавчої бази, підготовку фахівців та постійний моніторинг і корекцію процесуальних норм.

Запровадження спрощених процедур судочинства, зокрема в адміністративній сфері, стало загальноприйнятою та необхідною практикою для забезпечення розгляду справ у розумні строки. Європейський Союз впровадив уніфіковані правила для скороченого провадження на національному рівні, що підтверджує ефективність уніфікації судочинства, включаючи скорочені форми провадження. Це обумовлено необхідністю створення таких судових процедур, які б дозволяли оперативно захищати порушені права, зменшувати судові витрати та водночас дотримуватися принципів об'єктивного й справедливого розгляду справ у розумний строк [7, с. 32–35].

Національне законодавство може перейняти підхід Європейського Союзу, відповідно до якого справи адміністративної юрисдикції розглядаються у порядку скороченого провадження за відсутності складнощів фактичного чи правового характеру, коли всі фактичні обставини справи

вже встановлені. Це дозволяє оптимізувати процес судочинства, забезпечуючи швидке та ефективне вирішення справ без зайвих затримок.

В умовах спрощеного провадження суди можуть більш ефективно розподіляти свої ресурси, зосереджуючись на складніших і більш трудомістких справах, тоді як менш складні справи розглядаються швидше.

Важливо також зазначити, що запровадження спрощених процедур повинно супроводжуватися належною правовою регламентацією, яка б чітко визначала критерії для застосування спрощеного провадження. Це включає визначення категорій справ, які можуть розглядатися у спрощеному порядку, та встановлення конкретних процесуальних норм, що забезпечують оперативний і справедливий розгляд. Досвід Європейського Союзу показує, що уніфікація судових процедур і запровадження спрощених форм провадження позитивно впливають на правову систему, роблячи її більш прозорою та передбачуваною [8, с. 200–202]. Уніфіковані правила сприяють однаковому застосуванню закону в різних юрисдикціях, що зміцнює довіру громадян до судової системи та забезпечує більш рівний доступ до правосуддя.

Крім того, для ефективного впровадження спрощених процедур необхідно забезпечити відповідну підготовку суддів і працівників судової системи. Це включає навчання новим процесуальним правилам, роз'яснення особливостей спрощеного провадження та розвиток навичок, необхідних для швидкого та якісного розгляду справ.

Таким чином, інтеграція спрощених процедур судочинства, зокрема адміністративного, у національне законодавство може значно покращити ефективність судової системи. Це дозволить забезпечити швидкий і справедливий розгляд справ, знизити навантаження на суди та підвищити рівень довіри громадян до судової системи. Успішне запровадження таких процедур потребує комплексного підходу, включаючи вдосконалення законодавчої бази, підготовку суддів та постійний моніторинг ефективності впроваджених змін.

Висновки. Вивчення особливостей спрощеного позовного провадження при розгляді публічно-правових спорів адміністративними судами дозволяє зробити кілька важливих висновків.

Так, спрощене позовне провадження сприяє підвищенню ефективності адміністративного судочинства, забезпечуючи швидкий та економічний розгляд певних категорій справ. Це знижує навантаження на суди та сприяє доступності правосуддя для громадян.

Незважаючи на позитивні аспекти, законодавче регулювання спрощеного провадження містить недоліки, що можуть призводити до неоднозначного застосування процесуальних норм. Це вимагає подальшого вдосконалення нормативної бази для забезпечення однозначності та передбачуваності судової практики.

Успішне застосування спрощеного провадження потребує належної підготовки суддів та інших учасників процесу. Проведення спеціалізованих тренінгів і розробка методичних рекомендацій є необхідними для розуміння та ефективного застосування спрощених процедур.

Крім того, важливою умовою є забезпечення захисту прав учасників процесу в умовах спрощеного провадження. Хоча спрощене провадження передбачає деякі обмеження процесуальних дій і принципів, воно не повинно призводити до зниження стандартів правосуддя.

Постійний моніторинг та оцінка ефективності спрощеного позовного провадження дозволяє виявляти недоліки та вдосконалювати механізм його застосування. Аналіз практики та відповідних судових рішень є ключовими для адаптації процесуальних норм до нових викликів і потреб судочинства.

Таким чином, спрощене позовне провадження має значний потенціал для підвищення ефективності адміністративного судочинства при розгляді публічно-правових спорів. Однак для реалізації цього потенціалу необхідно комплексно підходити до вдосконалення законодавчої бази, підготовки фахівців, забезпечення захисту прав учасників та постійного моніторингу ефективності впроваджених процедур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кузнєцов Д. В. Скорочене провадження в адміністративному судочинстві України : дис. ... канд. юрид. наук: спец. : 12.00.07. Дніпро, 2017. 216 с.
2. Pchenko O., Brusakova O., Burchenko Y., Yaroshenko A., Bagan Y. The role of a defence industry in the system of national security: a case study. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*. 2021. № 8. 438–454.

3. Kononets V. P. Practice of application by administrative courts of legislation in cases of appeals of decisions, actions or inaction of state executor. *KELM*. 2020. № 6. С. 142–147.

4. Палій Є. А. Правова природа спрощених позовних проваджень в адміністративному судочинстві України. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 6. С. 116–120.

5. Ярошенко А. С., Костенко О. М. Визнання судом недійсними фіктивних договорів дарування, укладених з метою приховання майна боржника: проблеми формування єдиної правозастосовної практики. *Проблеми законності*. 2020. Вип. 148. С. 66–75.

6. Кононець В. П. Аналіз суддівської практики щодо застосування технічних приладів та технічних засобів органами поліції в рамках адміністративних проваджень. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : «Юридичні науки»*. 2018. № 1. С. 12–17.

7. Кононець В. П. Роль Європейського Суду з Прав Людини у контролі за виконанням судових рішень органами публічної адміністрації в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2020. № 44. С. 32–35.

8. Бліхар М., Чубай А. Проблеми та основні напрями удосконалення діяльності адміністративних судів у системі державних органів України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 200–202.